

Adalékok Károly Róbert erdélyi útjaihoz

GULYÁS MÁRTA

Bevezetés

Munkámban Károly Róbert¹ királyunk erdélyi útjaival foglalkozom. Célom, hogy a források és a szakirodalom segítségével megvizsgáljam a király és Erdély viszonyát, valamint az uralkodó tartományba látogatásának főbb okait, céljait. A király erdélyi útjainak elemzése hozzájárul ahhoz, hogy képet kapjunk a király és a tartomány kapcsolatáról, illetve segít megérteni, hogy milyen fontosságot tulajdonított az uralkodó az erdőn túli területeknek, mennyire tekintette ezeket támasznak uralkodása szempontjából, avagy sem. Dolgozatomban a biztosan igazolható és a feltételezhető vagy bizonytalan királyi utakat ismertetem.

Igazolható és feltételezhető utak

1310-ben jogérvényesen is Magyarország királyává koronázták Károly Róbertet. Hatalma megszilárdítása érdekében arra törekedett, hogy minél több előkelő, nagyúr tartozzon a táborába. Kán László, aki az erdélyi vajda címet viselte, ebben az évben szolgáltatta vissza a Szent Koronát a királynak.² Az uralkodó tartózkodását illetően tudjuk, hogy szeptember 4-én, a Székesfehérvárott tartott országgyűlést követően Budán volt.³ Azonban két, november 2-án kelt privilégium sejteti, hogy a király még ebben a hónapban megkezdhette a látogatását az erdőn túli vidékre.⁴ A király itineráriumát figyelembe véve, útjának pontos kezdetét aligha tudjuk megállapítani, viszont öt decemberi keltezésű diploma teljesen bizonyossá teszi azt, hogy ekkor a király Erdélyben tartózkodott.⁵ Egyik december 8-án kelt oklevél említést tesz arról, hogy amikor a király először járt Erdélyben, akkor egy bizonyos Mikod bán a Doboka megyei Egregy faluban fejedelmi módon megvendégelte őt, ezért az uralkodó engedélyt adott neki, hogy több vámot szedhessen be azoktól, akik Egregy falun haladnak át.⁶ Ottlétének az okát szintén nem tudjuk biztosan megállapítani. Engel Pál véleménye szerint azért utazott Erdélybe, hogy megszemlélje a Kán Lászlótól tavasszal visszakapott javakat, valamint, hogy demonstrálja hatalmát.⁷ Kristó Gyula

1 Károly Róbert pontos és hivatalos megnevezése I. Károly, melyet manapság számos kutató használ. Úgy gondolom, hogy a Károly Róbert elnevezés megrögzült a köztudatban, hagyományos elnevezéssé vált, melyet szintén számos ismert kutató használt/használ. A történelemben nem példátlan eset, amikor királyok hagyományos neveit használjuk, mint például Mátyás király esetében is, akinek hivatalos elnevezése I. Mátyás. Természetesen az I. Károly megnevezés használatát sem szeretném mellőzni.

2 ENGEL 1988, 94–95. KRISTÓ 2003, 299–300.

3 AOKL II. 414–415, 955.; SPEKNER 2015, 141.; ENGEL 1988, 95.; KRISTÓ 2003, 300.; A király szeptemberi tartózkodását illetően a szakirodalom megállapításai között nincs ellentmondás.

4 EOKM. II. 173.; KRISTÓ 2003, 300.; SPEKNER 2015, 141.

5 EOKM. II. 174. 175. 176. 177. 178.;

6 EOKM. II. 174. KRISTÓ 2003, 300.

7 ENGEL 1988, 95.

a királyi korona visszaszolgáltatásával kapcsolja össze a király útját. Tudjuk, hogy a Szent Koronát Kán László szolgáltatta vissza, lehetséges, hogy maga a vajda is szorgalmazta a királyi vizitet, hiszen abban az április 8-án kelt diplomában, melyben a vajda megígérte, hogy visszaadja a Szent Koronát július 1-jéig, utalt arra is, hogy ha a király ezt megelőzően Erdélybe menne, akkor már korábban visszaszolgáltatná a koronát.⁸ Mindkét ok indokolhatta a király személyes jelenlétét Erdélyben, azonban valószínűbbnek tartom, hogy az immár a Szent Koronával jogérvényesen megkoronázott király erdélyi látogatásának egyik fő célja a hatalmának demonstrálása volt. Erdélyben Kán László vajda erős tartományuraságával kellett számolnia. László nagy birtokgyűjtő volt, aki túl is terjeszkedett Erdély határain. A vajda saját maga kezelte a királyi birtokokat és jövedelmeket, emellett saját udvartartást vezetett, a megyék és várak élére pedig saját embereit állította.⁹ Az egyházzal sem ápolt jó kapcsolatot: tudjuk, hogy 1306-ban V. Kelemen pápa utasította Vince kalocsai érseket Kán László kiközösítésére.¹⁰ Ahogy fentebb említettük, 1310. április 8-án kelt oklevelében a vajda kénytelen volt elfogadni Károly Róbertet királyaként, megígérte, hogy visszaadja a Szent Koronát – ezt be is tartotta. Azonban, ha a vajda hatalma csökkent is, nem szűnt meg az erdőn túli vidéken.¹¹ Tehát joggal feltételezhetjük azt, hogy a király nem bízott az erdélyi vajda által fogadott hűségben, így joggal következtethetünk arra, hogy a király a hatalmát kívánta demonstrálni az erdőn túli vidéken.

A soron következő út dátuma inkább bizonytalan, mintsem biztos. Kristó Gyula tanulmányában utal arra, hogy a király 1313-ban ellátogatott az erdőn túli vidékekre. Három éven belül immáron kétszer találkozott az erdélyi vajdával.¹² Ezen év június 20-án, Gyulamónostorán (a mai Gyulán) állított ki oklevelet a király.¹³ Június 22-én pedig – valószínű, hogy szintén Gyulán – megerősítette Kán László és két fia birtokcseréjét.¹⁴ Később, július 4-én és 20-án kelethely nélkül erdélyi vonatkozású oklevelet adott ki.¹⁵ Kristó Gyula feltételezi, hogy erdélyi útra került sor, viszont figyelembe véve a diplomákat és a Spekner Enikő által összeállított Károly Róbert itineráriumot, magam nem tartom valószínűnek, hogy a király ténylegesen az erdőn túli vidéken járt volna.¹⁶ Egyik diploma sem utal arra, hogy a király ebben az évben a tartományban tett volna látogatást. Egyetlen egy diploma említi meg a király erdőn túli látogatását, azonban ez az oklevél hiányos. Minden bizonnyal ez a

8 AOKL. II. 863.; KRISTÓ 2003, 300.

9 HEGYI 2010, 159. KRISTÓ 2003, 300–308.

10 KRISTÓ 2002, 310–315.; Kán László és az egyház viszonyáról lásd még: KOVÁCS 2016, 91–97.

11 KRISTÓ 2003, 299. AOKL II. 863.

12 KRISTÓ 2003, 308. Tulajdonképpen ez volt az utolsó szereplése László vajdának, aki 1314 végén, vagy 1315 elején hunyt el. 1315 tavaszától Károly Róbert a néhai vajda által erőszakosan elfoglalt birtokokat visszaadta jogos tulajdonosainak. László halála után Pok nembeli Meggyesi Miklós viselte az erdélyi vajda címet. KRISTÓ 2002, 315–316.; ENGEL 1996, 11.

13 AOKL. III. 542.

14 EOKM. II. 210.

15 KRISTÓ 2003, 308.; EOKM. II. 102. 211. sz.; EOKM. II. 103. 212. sz.

16 SPEKNER 2015, 143.

diploma a király 1310-es erdélyi látogatásáról tesz említést.¹⁷

A következő út időpontját illetően van némi ellentmondás. Kristó Gyula Károly Róbert fiának születésével kapcsolja össze a király erdélyi látogatását. Szécsényi Tamás az akkori erdélyi vajda személyesen vitte hírül az uralkodónak a király elsőszülött fia világra jöttének a hírért, erről egy 1323. március 6-án kelt diploma is beszámol.¹⁸ Egy 1324. április 11-én kelt oklevélben azt olvashatjuk, hogy amikor a vajda hírül vitte I. Károlynak, hogy fia született, az akkor történt, amikor a király az erdélyi részeken járt. „(...) *et ea de causa nostrae collationi devolutas in Transilvania partibus existentes, dicto Thomae vaivodae tum propter annunciationem gaudii nativitatis primogeniti filii nostri carissimi (...)*”¹⁹ Ebből az oklevélből jogosan következtethetünk arra, hogy Károly Róbert valóban járhatott Erdélyben. Kristó Gyula a király fia születésének idejét 1321 végére, vagy 1322 elejére teszi. Véleménye szerint 1321 november 1-je előtt Károly aligha kereshette fel Erdélyt, mivel ekkor következett be a tartomány pacifikálása. Ezen megállapítását egy 1321. november 28-án kelt diplomára alapozza.²⁰ Az említett oklevelekből valóban kitérünk az, hogy a helyzet rendeződni látszott a tartományban, azonban nem szerencsés egy hosszú folyamatot egy-egy konkrét dátumhoz kötni. Engel Pál is említést tesz a tartomány pacifikálásáról, ő 1322 áprilisára teszi ennek időpontját. Ekkor tartott közgyűlést Tamás vajda, Simon székelyispán és Szécsi András erdélyi püspök Keresztesen. Engel véleménye szerint ez világosan mutatja, hogy Erdély pacifikálása véget ért.²¹ Véleményem szerint azonban ez egy igencsak hosszú folyamat volt, és ha megvizsgáljuk a későbbi időszakot, láthatjuk, hogy Erdély pacifikálása még korántsem következett be. Valószínűnek tartom, hogy Kristó azért köti 1321-hez az erdőn túli vidék békéjének helyreállítását, mert ebben az évben nevezte ki a király Szécsényi Tamást erdélyi vajdává.²² Saját kutatásaimra támaszkodva arra a megállapításra jutottam, hogy a vajda kinevezésével indult el igazán a konszolidáció, ami egy hosszú folyamat volt.

Visszatérve a királyi útnak a kérdésére, Kristó Gyula úgy látja, hogy 1321. november 23. (amikor még Temesvárott volt) és 1322. január 8. (amikor szintén Temesvárott keltezett) között fordulhatott meg a király a tartományban. Más kutatások azonban megkérdőjelezzik ezt az állítást.²³ Eszerint Károly Róbert 1322 május–júniusban fordulhatott meg Erdélyben. Kádár Tamás a munkájában nem zárja ki annak a lehetőségét sem, hogy a király fia 1322-ben, vagy esetleg a következő évben látta

17 AOKL. III. 645. (DF 277 208); Az oklevélben Károly Róbert átírja III. András 1293-as privilegialis oklevelét. Kristó Gyula is kizárólag a király első erdélyi útjával hozza összefüggésbe az említett oklevelet. KRISTÓ 2003. 300.

18 KRISTÓ 2005, 23.; AOKL. VII. 61.

19 UB. I. 416.; AOKL. VIII. 174.

20 KRISTÓ 2005, 24.; AOKL. VI. 289.; 322. 1321 november 1-jén foglalták vissza Csicsó várát a Kán fiaktól. Spekner Enikő is az általa összeállított itineráriumban egyetért Kristó azon megállapításával, miszerint a tartomány pacifikálása 1321 novemberében következett be. SPEKNER 2015, 151.

21 ENGEL 1988, 129.

22 Szécsényi Tamás 1321. július 25-től kezdve viselte az erdélyi vajda címet, egészen 1342. szeptember 12-ig. ENGEL 1996, 11.

23 KÁDÁR 2009, 19–20.; SPEKNER 2015, 151.

meg a napvilágot.²⁴ Figyelembe véve a király itineráriumát – Kádár Tamással és Spekner Enikővel egyetértve – magam is úgy látom, hogy az uralkodó 1322 késő tavaszán járhatott Erdélyben.²⁵ Útjával kapcsolatban – amennyiben ez valóban megvalósult – felmerül a kérdés, hogy milyen szándék, esetleg szándékok vezényelték a királyt a tartományba. Megvizsgálva a rendelkezésünkre álló forrásokat megállapíthatjuk, hogy katonai incidensre ebben az időszakban nem került sor. 1321-re Csicsó várát is visszafoglalták Kán László fiaitól.²⁶ 1322 május–június időszakát áttekintve a király mindössze egy erdélyi vonatkozású diplomát bocsájtott ki, tartalmát figyelembe véve egy birtokadományról esik szó az oklevélben.²⁷ Nem zárható ki az a feltételezés, miszerint a király csupán egy rövid látogatást kívánt tenni a tartományban, felmérni az ott uralkodó állapotokat. Amennyiben ez az utazás valóban megvalósult, sem diplomáciainak, sem hatalmi demonstrálásnak, sem katonai fellépésnek nem tekinthető. Az eseményeket figyelembe véve a király nem sokáig élvezhette a békés hónapokat, ugyanis a következő útja során Károly Róbert komoly problémával kellett, hogy szembenézzon.

Az 1324-es esztendőben az uralkodó nem csupán látogatást kívánt tenni a tartományban, komoly okai voltak, hogy Erdélybe ment. Ezek közül a legfontosabb a lázadók leverése volt. Tamás vajdának egy 1325. április 12-én keltezett okleveléből ítélve a lázadók elsősorban szászok voltak. „*Nos, Thomas vaivoda Transsilvanus et comes de Zonuk praesentium per tenorem significamus quibus expedit universis, quod cum universi Saxones terrae Transsilvaniae ausu temerario contra domini nostri regis potentiam hostiliter insurrexissent et per hoc in infidelitatem incidissent (...)*”²⁸

A szakirodalom egy részének megállapítása szerint a király hadba kerülésének másik oka Bazaráb havasalföldi vajda lehetett. A király és a vajda kapcsolata igencsak ingatag volt.²⁹ A király a szászokon kívül más fenyegetést is látott az erdőn túli területeken. Ezt a feltételezést erősíti meg az is, hogy egy 1325. október 1-jén kelt oklevélben, melyet XXII. János pápa írt a királynak, azt olvashatjuk, hogy a pápa megköszöni a királynak a hadizsákmányból küldött két fiatal tatár fiút, akiket ezentúl keresztény neveltetésben kíván felnevelni.³⁰ Feltehetőleg, bár kétséget kizárólag nem bizonyítható, hogy a két tatár fiú az 1324-es hadjárat során eshetett fogságba, ha így volt, akkor a fentebb említett oklevél arra utal, hogy a király és Bazaráb között katonai incidensre is sor kerülhetett. A lehetséges okok között szerepel

24 KÁDÁR 2009, 19–20.

25 KÁDÁR 2009, 19–20. Az itineráriumban május–június szerepel erdélyi tartózkodását illetőleg. Június–augusztusban már Temesvárott tartózkodott a király. AOKL. VI. 259., 265.; SPEKNER 2015, 151.

26 KRISTÓ 2003, 343.

27 EOKM. II. 170.

28 UB I. 432.; EOKM. II. 514.

29 A király és a vajda között fennálló konfliktusról lásd bővebben: KRISTÓ 1988, 81–82., valamint: PATAKI 1944, 30–32.; GYÖRFFY 1964, 541–542.

30 EOKM. II. 535.; KRISTÓ 2002, 47.

az 1315-ben meghalt Kán László fiainak a király elleni mozgolódása is.³¹ Magam részéről úgy látom, hogy a király szándékai között az erdélyi tartomány helyzetének a rendezése is szerepelhetett, legalább is a király későbbi intézkedései beleilleszkednek ebbe a törekvésbe.

A király Erdélybe érkezésének dátumát hozzávetőleg június közepére tehetjük. 1324. június 17-én már Déva vára mellett (*prope castrum Deua*)³² keltezte oklevelét. A királyi had 1324 májusában kezdett gyülekezni, indulása június elejére datálható és az említett június 17-i, Déva vára mellett kiadott privilégium fényében, a királyi had Erdélybe vonulása két, két és fél hétre tehető.³³ Erdélyi tartózkodása alatt július 10. és 25. között hat diplomát adott ki a Küküllő folyó mellett.³⁴ Augusztus 10. és 11. között Szeben mellett tartózkodott.³⁵ Augusztus 12-én Szászváros és Veresegyház mellett, augusztus 13-án pedig Szászsebesen keltezte oklevelét.³⁶ Augusztus 14-én egy diplomát adott ki Szászváros mellett. A királyi hadoszlásra 1324. október 6-án került sor.³⁷ Ezt a hadoszlás utánra történő perhalmazások is alátámasztják.³⁸

Az 1324-es év után a király még egyszer látogatott el az erdőn túli részekre, ekkor ismét Bazaráb havasalföldi vajdával került szembe. A magyar uralkodó megeléghette, hogy Kán László fiai hosszú évek óta ellenségei szövetségét keresték, köztük az 1320-as évektől kétszínű politikát folytató Bazaráb havasalföldi vajdát.³⁹ Károly Róbert úgy ítélhette meg, hogy akkor tudja hatékonyan kiirtani a lázadások gyökerét Erdélyben, ha a már említett kétszínű vajdára lesújt. Egy másik ok, amiért a király hadat vezetett Bazaráb ellen, az volt, hogy a vajda, Mihály-bolgár cár oldalán, a tatárok és jászok együttes szövetségével a szerb király, III. Uros ellen vonult. Ebből a csatából a szerb király került ki győztesen, s mikor a magyar uralkodó meghallotta, hogy a bolgár cár odaveszett a csatátéren, legjobbnak látta, ha a helyzetet kihasználva hadat üzen az ingatag politikát folytató havasalföldi vajdának.⁴⁰ A magyar sereg a hegyes-erdős terepen folytatta a hadjáratot, azonban a katonák és a lovak is éhezni kezdtek, ekkor már a király is hajlott az egyezsége. Bazaráb megígérte a királynak, hogy még a seregét is segít kivezetni az ismeretlen terepről, azonban a vajda két-színűsége itt is megmutatkozott, a királyi hadat Posadánál egy völgybe csalta, ahol a lesben álló románok bekerítvén a magyar hadat, csapást mértek rá.⁴¹ A krónikaíró

31 MÁLYUSZ 1988, 11.; KRISTÓ 2002, 47.

32 DL 30613.; AOKL VIII. 314. sz.

33 PITI 1997, 245–246. A királyi sereg alakulására, vagy már működésére a napi pontossággal datált oklevelek májustól kezdenek utalni. AOKL. 262., 264., 285., 288., 316., 318., 319., 324. sz.

34 1324. július 10. EOKM. II. 489. sz.; AOKL. VIII. 343.; DL 50759.; PITI 1997, 245.

35 Károly Róbert Szeben mellett keltezi okleveleit „(...) *nobis in partibus Transsilvanis prope Cybinium in expeditione generáli existentibus* (...)” EOKM. II. 497., 498.

36 SPEKNER 2015, 154.; EOKM. II. 501.

37 UB. I. 387.; SPEKNER 2015. 154.; EOKM. II. 502.

38 PITI 2016. 383.

39 GYÖRFFY 1964, 541–542.;

40 KRISTÓ 1988, 82–83.;

41 BERTÉNYI 1987, 98–102.

szavai szerint: „úgy össze voltak zárva, mint a halak a varsában, vagy hálóban.”⁴² A király több fontosabb embere is odaveszett az ütközetben, maga az uralkodó is csak úgy kerülhette el a halált, hogy Szécsi Dénes szörényi bán fia, Dezső címert cserélt vele, így a románok Dezsőt hitték Károly Róbertnek, akit meg is öltek.⁴³

Összegzés: Károly Róbert erdélyi útjainak a céljai és jellege

Megvizsgálva Károly Róbert erdélyi útjait, arra az eredményre jutottunk, hogy a király 1310-ben járt először az erdöntúli vidéken. Látogatásának egyik vagy talán a legfőbb célja Kán László feletti frissen megerősített hatalmának a demonstrálása volt.⁴⁴ Vagyis ezt az utazást a királyi hatalom kiterjesztését, illetve megerősítését elősegíteni kívánó törekvések közé sorolhatjuk. (Ne feledjük, a tartományurakkal vívott harcok még korántsem értek véget).

Az 1313. évi látogatás tényleges voltát magam részéről kétségbe vonom, véleményem szerint ebben az évben a király aligha kereste fel Erdélyt. Ezt az utat tehát legfeljebb a bizonytalanok közé lehet sorolni.

A bizonytalan kategóriába lehet sorolni a kutatás egy része által az 1322. évre tett erdöntúli utazást is. Amennyiben mégis megvalósult, úgy vélem, hogy csak egy rövid királyi látogatásra kerülhetett sor.

Az 1324-es év kiemelt jelentőségű az uralkodó erdélyi megjelenése szempontjából. Egyfelől azért, mert ebben az évben komoly katonai erővel kellett fellépnie az uralkodónak a tartományban.⁴⁵ Mint említettük, a lázadó szászokkal kellett számolnia I. Károlynak. Másrészt a már említett havasalföldi vajda, Bazaráb is az oka lehetett annak, hogy a király nagyszámú sereggel jelent meg a tartományban. A fentebb említettek alapján tudjuk, hogy a vajda és a király kapcsolata igencsak ingatag volt.⁴⁶ Bazaráb szövetsége Mihály bolgár cárral is okot ad arra a feltételezésre, hogy a király nem csak a szászok miatt mehetett Erdélybe.⁴⁷ Nem utolsó sorban az alapvetően katonai okokkal magyarázható erdélyi tartózkodását a király arra is felhasználta, hogy a fegyveres rendteremtés mellett az erdélyi társadalmi problémákat, kérdéseket politikai eszközökkel is igyekezzen hosszútávon rendezni.⁴⁸ Ez az út

42 SRH I. 498.; KÉPES KRÓNKA 1986, 263.

43 KRISTÓ 2002, 63.

44 SPEKNER 2015, 141. Ugyanebben az évben, 1310. augusztus 27-én koronázták meg végérvényesen Károly Róbertet, ezzel tulajdonképpen véget ért az interregnum zavaros időszaka. Akkoriban úgy látszott, hogy végre eljött a béke az országba, azonban egy hosszú belháború vette kezdetét. ENGEL 1988, 94.

45 A királynak sikerült megbékítenie a lázadókat, később kiváltságokkal ruházta fel őket. DÖRNER 2001, 283.; CZIRÁKI 2006, 38–39.; Lásd még: SZABÓ Benő: *Az erdélyi szászok*. 1867. Győr.

46 Károly Róbert az 1320-as években többek között a bolgárokkal is ellenséges viszonyban volt. Fentebb már említettük, hogy Bazaráb vajda nem zárkózott el a bolgárok szövetségétől. Véleményem szerint a vajda ingatag politikáját egy 1324. július 26-án kelt oklevél is sejteti, noha a diplomában Károly a király híveként utal a vajdára, azonban az általunk megvizsgált források és szakirodalom is alátámasztja, hogy a vajda, ha hűséget is fogadott a királynak, az nagyon rövid ideig tartott. EOKM II. 496.; KRISTÓ 1988, 79–81.

47 KRISTÓ 1988, 80–81.

48 1324. december 1-jén a király egy fontos oklevelet bocsájtott ki, melyben könnyíteni kívánt az erdélyi

vagy inkább hadjárat tehát alapvetően katonai jellegű volt, ugyanakkor nagy szerepet játszott az erdélyi társadalmi-politikai viszonyok rendezésének szempontjából is. Ugyanakkor téves lenne azt állítani, hogy ez a „rendcsinálás” egyúttal az erdélyi konszolidációs folyamat végére is pontot tett volna.

Az 1330-as hadjárat oka alapvetően katonai-külpolitikai jellegű volt. A király maga állt a sereg élére, hogy egyszer s mindenkorra véget vessen a havasalföldi vajda, Bazaráb hűtlenkedésének. Sajnos ez a katonai akció kudarcba fulladt.⁴⁹ Mindezzel együtt a király utolsó erdélyi útjának már sem földrajzi, sem politikai síkon nem a tartomány volt a végcélja, csak felvonulási terepként szolgált.

Összességében elmondhatjuk, hogy az uralkodó akkor jelent meg a tartományban személyesen, amikor erre kifejezetten szükség volt. Mint fentebb már láttuk, a király erdélyi útjainak különböző okai voltak, melyek jellegüket tekintve eltértek egymástól. Ezek az utak azonban alapvetően az erdőn túli vidék konszolidációjának a célját szolgálták. (Ez alól csak az 1330. évi hadjárat jelent kivételt.) Az erdélyi konszolidáció egy hosszú folyamat volt, amely csak az 1320-as évek végére fejeződött be. Károly Róbert erdőn túli útjainak a többsége, ennek a folyamatnak egy-egy fontos állomását jelentették; ez adja meg a jelentőségüket. Tanulmányomban néhány adalékkal szerettem volna megerősíteni azt a képet, hogy Károly Róbert bel- és külpolitikájában igen fontos szerepet töltött be Erdély.

Levéltári források

DL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Diplomatikai levéltár

Irodalom

AOKL. = *Anjou-kori oklevéltár*. VIII. 1324. (Budapest–Szeged 1993.)

BERTÉNYI 1987 = Bertényi Iván: *Magyarország az Anjouk korában*. Budapest 1987.

CZIRÁKI 2006 = Cziráki Zsuzsanna: *Az erdélyi százszok története. Erdélyi százsz irodalomtörténet*. Kozármisleny 2006.

DÖRNER 2001 = Anton Dörner: A százszvárosi királybírói intézmény a XIV–XVI. században. In: *Vármegyék és szabad kerületek 1–2*. Hajdú-Bihar Megyei Levéltár közleményei 27. Debrecen 2001.

ENGEL 1988 = Engel Pál: Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarchák ellen (1310–1323). *Századok* (89/I–III) 89–146.

ENGEL 1996 = Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301. 1457. I*. Budapest 1996.

ENGEL 2001 = Engel Pál: *Szent István birodalma*. Budapest. 2001.

nemesekre és királyi szerviensekre nehezedő terheken. EOKM II. 194.; KRISTÓ – MAKK 1988, 139–141. 49 BERTÉNYI 1987, 99.; ENGEL 2001, 117.

EOKM II. = *Erdélyi Okmánytár I.*: Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez 1301–1339. Bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel regesztában Köz-
zétette: Jakó Zsigmond. Budapest 2004.

GYÖRFFY 1964 = Györffy György: Adatok a románok XIII. századi történetéhez és a román állam kezdeteihez (II. rész.). *Történelmi Szemle* (1964/III–IV)

HEGYI 2010 = Új utak a román történetírásban? *Erdélyi Múzeum* 72. 1–2. sz. (2010) 157–160.

KÁDÁR 2009 = Kádár Tamás: Megjegyzések, észrevételek L Károly (Róbert) magyar király házassági és egyéb családi kapcsolatai kérdéséhez. *Turul*/82 (2009/1), 13–23.

KÉPES KRÓNIKA 1986 = *Képes Krónika* Ford.: Bellus Ibolya. Budapest 1986.

KOVÁCS MIHAI 2016 = Csete Lőrinc, László vajda és az erdélyi egyház kapcsolata egy kiadatlan oklevél tükrében. *Turul* 89. évf. 3. sz. (2016) 91–97.

KRISTÓ 1988 = Kristó Gyula: *Az Anjou-kor háborúi*. Budapest 1988.

KRISTÓ – MAKK 1988 = Kristó Gyula – Makk Ferenc: *Károly Róbert emlékezete*. Budapest 1988.

KRISTÓ 2002 = Engel Pál – Kristó Gyula – Kubinyi András: *Magyarország története 1301–1526*. Budapest 2002.

KRISTÓ 2003 = Kristó Gyula: I. Károly király harcai a tartományurak ellen (1310–1323). *Századok* (2003) 297–348.

KRISTÓ 2005 = Kristó Gyula: Károly Róbert családja. *Aetas* 20 (2005/1) 14–28.

MÁLYUSZ 1988 = Mályusz Elemér: *Az erdélyi magyar társadalom a középkorban*. Budapest 1988.

PATAKI 1944 = Pataki József: *Anjou királyaink és a két román vajdaság*. Kolozsvár 1944.

PITI 1997 = Piti Ferenc: Okleveles adatok az 1324. évi országbíróválasztáshoz. *Forráskutatás és történeti segédtudományok* 5 (1997/1) 243–250.

PITI 2016 = Piti Ferenc: Királyi hadoszólások Károly Róbert uralkodása idején. *Had-történeti Közlemények* (2016/2) 381–392.

SPEKNER 2015 = Spekner Enikő: *Hogyan lett Buda a középkori Magyarország fővárosa? A budai királyi székhely története a 12. század végétől a 14. század közepéig*. Budapest 2015.

SRH I. = *Scriptores Rerum Hungaricum* (Edendo operi praefuit: Emericus Szentpé-
tery). Volumen I. Budapest. 1999.

SZABÓ 1867 = Szabó Benő: *Az erdélyi szászok*. Győr 1867.

UB. I. = *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen : 1191 bis 1342.* (Von Franz Zimmermann, Carl Werner) 1897.

Beiträge zu Reisen nach Siebenbürgen des Karl I., König von Ungarn

MÁRTA GULYÁS

Das Ziel meiner Dissertation ist, die Aufenthalte des Karl I. nach Siebenbürgen aus mehreren Gesichtspunkten zu analysieren. Die Analyse der Reisen des Königs nach Siebenbürgen schafft uns ein Bild über die Beziehungen zwischen dem König und dieser Provinz, bzw. hilft uns zu verstehen, welches Gewicht der Herrscher auf diese Gebiete „über den Wald“ legte und in welchem Maße er diese als Stützen seiner Herrschaft betrachtete.

In meiner Arbeit habe ich bezüglich der Reisen des Königs zwei größere Epochen geprüft. Am Anfang analysierte ich das Verhältnis zwischen Karl I und Siebenbürgen vor der Abschaffung der Kleinkönigtümer, wobei ich über die früheren Aufenthalte des Königs in Siebenbürgen und über ihre Wichtigkeit schrieb. Im weiteren Teil meines Aufsatzes habe ich die Beziehungen zwischen dem König und der Provinz nach der Befestigung der königlichen Macht geprüft. Meine Absicht war, diejenigen möglichen Gründe zu erläutern, aus denen der König in die Provinz reiste. Ich versuchte die Frage zu beantworten, welche Ziele den König zu seinen Reisen nach Siebenbürgen bewegten.

In meiner Arbeit habe ich sowohl die sicheren als auch die mutmaßlichen Reisen des Königs dargestellt.